

Іван ХОМА

кандидат історичних наук

*доцент кафедри історії, музеєзнавства і культурної спадщини
Національного університету «Львівська політехніка»*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4607-7065>

e-mail: khomaivan@ukr.net

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ І «МОЛОДА ГАЛИЧИНА»

Проаналізовано маловідому сторінку діяльності полковника Армії УНР Євгена Коновальця періоду травня–вересня 1921 р., зокрема: його відношення до громадсько-політичної організації «Молода Галичина», сам факт існування якої теж малознаний. До наукового обігу введено кілька невідомих фактів і джерел, які засвідчують існування «Молодої Галичини», а також те, що відношення до неї Є. Коновальця змусило уважно стежити за розвитком цієї організації різні українські політичні сили. Встановлено, що найактивніше на створення «Молодої Галичини» відреагував державний центр ЗУНР у Відні, представники якого розгорнули проти неї потужну інформаційну кампанію з дискредитації, адже на середину 1921 р. соратники Є. Коновальця, колишні старшини Січових стрільців, відродивши український студентський рух, зайняли домінуючі позиції в українському громадсько-політичному житті Львова. Відзначено, що Є. Коновалець був переконаний, що середовище ЗУНР через дискредитацію намагалося підпорядкувати собі український студентський рух.

Констатовано, що увагу на «Молоду Галичину» та Є. Коновальця звернула й одна з газет українських комуністів, які зневажливо поставилися до прагнення членів організації утверджувати єднання українських сил в еміграції, а натомість стверджували, що єдина Україна відбудеться тільки завдяки українській радянській владі. Зазначено, що Є. Коновалець вважав: якщо про них пишуть комуністи, то це добра реклама. Встановлено, що «Молоду Галичину» у Львові він не розвинув у повноцінну громадсько-політичну силу, адже, розібравшись у діяльності соратників, старшин Січових стрільців, зрозумів, що ті поринули у студентський рух за відкриття українського університету у Львові та процеси, які розгорталися навколо.

Закцентовано, що замах 25 вересня 1921 р. у Львові на львівського воєводу Казимира Грабовського у присутності Начальника Польщі Юзефа Пілсудського призвів до арештів лідерів студентського руху, після чого Євген Коновалець приступив до розбудови Української військової організації.

Ключові слова: Євген Коновалець, «Молода Галичина», Комітет української молоді, Стрілецька рада.

Головною постаттю, організатором національно-визвольних змагань, починаючи від створення військової формації Січових стрільців у листопаді 1917 р. і

до вбивства у травні 1938 р., був Євген Коновалець. Однак багато етапів його життя і діяльності продовжують залишатися маловідомими та малодослідженими. Один із таких – участь у створенні та намаганні розвинути громадсько-політичну організацію «Молода Галичина», формування і діяльність якої припадають приблизно на травень–вересень 1921 р. Ця організація – остання спроба Є. Коновальця перед тим, як очолити Українську військову організацію (УВО), долучитися до утворення структури, що могла б об'єднати розпоршені українські національні сили на засадах соборності.

Євген Коновалець. 1920 р.

В історіографії ця проблема не стала предметом окремого наукового дослідження, як і загалом «Молодій Галичині» не присвячено жодного дослідження. Про факт участі Євгена Коновальця в заснуванні та діяльності «Молодої Галичини» відзначено в монографії Михайла Ковальчука та дослідженні Івана Хоми¹.

Джерельна база розвідки дає змогу розкрити ідейні засади «Молодої Галичини» та роль Є. Коновальця. А цінність публікації в тому, що вперше «Молода Галичина» стала предметом наукового розгляду.

Мета дослідження – розкрити події, опосередковано й безпосередньо пов'язані з діяльністю Є. Коновальця зі створення та розбудови «Молодої Галичини». Методологічна основа – комплексний підхід до аналізу проблеми.

Після розпаду Всеукраїнської Національної Ради, яка працювала в січні–квітні 1921 р. і прагнула об'єднати українські національні сили Української Народної Республіки (УНР) та Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), Є. Коновалець із друзями та знайомими створили надпартійну громадсько-політичну організацію «Молода Галичина». Головою став Дмитро Левицький, заступником – Євген Коновалець, секретарем – Іван Рудницький, членами – Андрій Мельник, Костянтин Воевідка, Іван Чмола, Павло Лисяк і його дружина Мілена Рудницька. Зі слів І. Рудницького, виникнення цієї організації було пов'язано з тим, «що треба протиставитись отій жалюгідній емігрантській гризні»².

Подібну думку висловив у спогадах і Є. Коновалець: «... гурток під назвою “Молода Галичина” ... мав на меті дати зв'язок до створення громадсько-політичної організації всеукраїнського характеру з метою: протидіяти ширенню ідеології територіального сепаратизму, маючи на увазі, що така ідеологія остаточно кинула б ціле наддніпрянське громадянство в обійми поляків, а знов галицьке в обійми – москалів»³.

Щодо І. Чмоли, то він повернувся з окупованої більшовиками УНР через Румунію до Праги приблизно в кінці квітня 1921 р. У Празі жив його брат Іриней, який періодично звертався до нього за допомогою та повідомляв, що не має

¹ Ковальчук М. На чолі Січових Стрільців. Військово-політична діяльність Євгена Коновальця в 1917–1921 рр. Київ: Українська видавнича спілка імені Ю. Липи. С. 193–194; Хома І. Євген Коновалець. Історія нескорених. Харків, 2016. С. 184.

² Кедрин І. Життя, події, люди. Спомини і коментарі. Нью-Йорк, 1976. С. 74; Лисяк П. Світ нечестивих. Воля. 1921. 3 жовтня. Ч. 9/10. С. 350.

³ Коновалець Є. Причинки до історії української революції. Львів, 2002. С. 51.

жодних даних про Івана⁴. 17 травня І. Чмола написав С. Коновальцю листівку, де дякував за лист від 12 травня, інформував, що має дозвіл на проживання у Празі до 21 травня і був в австрійському консульстві для отримання візи⁵. Отже, десь у 20-х числах травня І. Чмола приїхав до Відня.

В основі програмних засад платформи «Молодої Галичини» перебувала «най-святіша Соборницька державна ідея», а ті, хто взявся за створення цієї організації, ставили за мету «береження цієї ідеї та збирання, координування і скеровування національних сил по лінії цієї ідеї»⁶.

Платформа складалася із восьми пунктів: «1. Найвищим ідеалом українського народу в його цілості є суверенна, з'єдинена з усіх українських земель держава; 2. Як довго в її переходовий момент всі українські землі ще не об'єдналися в межах одної української національної держави, так довго поодинокі частини України мусять боротися усіма засобами за свої національно-державні права з одним гаслом єдиної неподільної Української Держави. Ця боротьба ведеться за найтіснішим внутрішнім порозумінням громадянства тих земель, а засоби тієї боротьби не сміють іти на шкоду жадної іншої частини української землі; 3. Вважаючи своїм святим обов'язком визволення Галичини з під польського наїзду для Соборної України та ставляючи себе в одну лінію з Придніпрянською Україною в її визвольній боротьбі з під московського й польського наїзду, як діти Галицької землі хочемо в першу чергу берегти, плекати й розвивати соборницьку ідею у Галичині. Тому в своїй організації збираємо поки що уродженців Галичини з тим, що висловлюємо щире побажання об'єднатися у найкоротшому часі з аналогічними організаціями Наддніпрянської України та інших українських земель; 4. Глибоко переконані, що доля Галичини є нерозривно зв'язана з долею інших українських земель, та що Галицька справа може бути остаточно вирішена тільки, як частина загально українського питання, а з другого боку, свідомі ваги, яку Галичина уявляє для Соборної України ... вважає сполуку Галичини з усіма іншими землями України, за життєвий інтерес цілої української нації; 5. Відносно форми державного устрою України, маючи в своїй ідеології суто національну і демократичну ідеологію, вважаємо, що вирішення тієї форми належить до свобідно висловленої волі загалу народу; 6. В справі розв'язки соціального, а зокрема земельного питання, стоїмо на становищі, що за трудовим українським народом мусять бути закріплені здобутки революції, однак клясова і партійна боротьба за закріплення цих здобутків мусить підпорядковуватися основним державним інтересам нації; 7. Армія являється еманациєю волі загалу народу до самостійного державного існування і в своїй карности та дисципліні, далека від партійних впливів, має служити найвищому державному ідеалові нації; 8. За

⁴ Лист Іриня Чмоли від 21 січня 1921 р. Осередок української культури і освіти (Вінніпег, Канада). Архіви. Фонд Євгена Коновальця № 307/19. Течка 16/1; Лист Іриня Чмоли від 5 березня 1921 р. Осередок української культури і освіти (Вінніпег, Канада). Архіви. Фонд Євгена Коновальця № 307/19. Течка 16/2; Лист Іриня Чмоли від 14 березня 1921 р. Осередок української культури і освіти (Вінніпег, Канада). Архіви. Фонд Євгена Коновальця № 307/19. Течка 16/3.

⁵ Лист І. Чмоли від 17 травня 1921 р. Осередок української культури і освіти (Вінніпег, Канада). Архіви. Фонд Євгена Коновальця № 307/19. Течка 17/3.

⁶ Платформа організації «Молода Галичина». Осередок української культури і освіти (Вінніпег, Канада). Архіви. Фонд Євгена Коновальця № 307/19. Течка 50/1.

найбільшу перешкоду до здійснення національно-державних змагань українського народу вважаємо національне відступництво, невідповідальність і самовільний режим провладу нації, партійну загорілість і сектанство, територіальний партикуляризм, клясову і партійну боротьбу зі шкодою державних інтересів нації і т. д. та ставимо своїм обов'язком безпощадну боротьбу з ними⁷.

У Галичині, зі слів Є. Коновальця, організація мала боротися із виявами русо-ї полонофільства, об'єктивно оцінювати дипломатичні успіхи уряду ЗУНР, а також готувати суспільство до затижного періоду польської окупації. Зокрема, звертати увагу на молодь, жіноцтво, селянство та робітників, тобто тих, хто найшвидше піддається ворожій всеукраїнській національній ідеології демагогії⁸.

Заснування «Молодої Галичини» насторожило державний центр ЗУНР, який розміщувався у Відні та не хотів допустити росту популярності організації у громадсько-політичному житті Галичини. Особливо середовище ЗУНР активізувалося, коли 20 липня 1921 р. Є. Коновалець повернувся до Львова.

На цей час лідерами українського громадсько-політичного життя в Галичині були старшини Січових стрільців Василь Кучабський, Михайло Матчак та Ярослав Чиж. Останній, зокрема, очолював Український студентський союз, а М. Матчак – «Академічну поміч». Їм вдалося відродити й очолити український студентський рух, основу якого становили побратими з УГА (Української Галицької армії) та Армії УНР, котрі пройшли кілька війн за українську державність. Окрім того, пережили табори для військовополонених та інтернованих у Польщі, а також у Чехословаччині, після чого повернулися додому. Вони планували відновити або розпочати навчання у вищих навчальних закладах Львова. Однак із серпня–вересня 1919 р. у львівських вищих навчальних закладах освіти було дозволено навчатися тільки громадянам Польщі, які підтвердять свою службу в польській армії та арміях союзних держав, причини звільнення від служби тощо. А також дозволялось впроваджувати щодо українців правило «*Numerus clausus*», тобто відсоток, який вони можуть становити серед усіх студентів⁹.

Організоване українське студентство стало головною силою, яка взялася за відстоювання права на вищу освіту без національного приниження та на український університет, а також виступила на захист освітян і науковців, які зазнали переслідувань за ініціативу з відкриття університету. Цю діяльність студентські лідери перевели в політичну площину й розглядали як продовження національно-визвольних змагань.

У листі до Осипа Назарука від 20 липня 1921 р. Василь Кучабський, Михайло Матчак та Ярослав Чиж оцінили свою діяльність за неповний рік у Львові такими словами: «Сьогодні з гордістю сміємо твердити, що заснування і врухомлення нашого таємного університету, відродження студентського життя в усій Галичині, значне стертя галицької пасивності й розбудження оптимізму, спертого на почуття власних сил, і нарешті вся сітка таємної військової організації це коли не виключна, то в кожному випадку переважна наша заслуга. Вирівнювання різниць, суперечностей і недовір'я між галицьким і наддніпрянським громадянством, що кристалізується

⁷ Платформа організації «Молода Галичина»...

⁸ Коновалець Є. Причинки до історії української революції. С. 51.

⁹ Мудрий В. Змагання за український університет в Галичині. Львів; Нью-Йорк, 1999. С. 80.

в новій всеукраїнській ідеології, яку сьогодні приймають усі молоді й незіпсовані сили нашого народу з обох боків Збруча ... у значній мірі провели ми»¹⁰.

На середину липня 1921 р. окремі лідери ЗУНР діяльність В. Кучабського, М. Матчака та Я. Чижа у Львові тісно пов'язували з «Молодою Галичиною»¹¹. Підставою став Український студентський з'їзд 1–3 липня, участь у якому взяло приблизно 250 студентів. На з'їзді було представлено три доповіді: «Міжнародне і внутрішнє становище Східної Галичини», «Найбільші завдання українського суспільства» та «Завдання українських студентів під сучасну хвилю». Обговорення третьої переросло у жваву дискусію із прихильниками комуністичних ідей. Після з'їзду було прийнято резолюцію, а для організації та координації подальшої студентської роботи створено Комітет української молоді (КУМ)¹².

Резолюція студентського з'їзду складалася з 10 пунктів. У першому зазначено, що українське суспільство повинно прагнути боротьби за самостійну й соборну Українську державу, а питання Східної Галичини – частина цієї справи. Другий та третій – закликали українські партії Східної Галичини, які поділяють засади всеукраїнської національної державності, створити галицько-український уряд та Галицько-Українську Національну Раду. У четвертому містився заклик з'їзду до «Диктатури ЗУНР», щоби вона цілком підпорядкувалася розпорядженням галицько-українського уряду та вважала себе його закордонним представником. У десятому пункті записано: «У виконанні плану будівництва Української Держави з'їзд покладає на українське студентство обов'язок піднімати українську суспільність до масових рухів і пропаганду та підготовку до збройного походу за Українську Державу та кладе цей обов'язок в рівній мірі на українське студентство в краю й закордоном»¹³.

Саме резолюцію студентського з'їзду дуже негативно сприйняли представники державного центру ЗУНР у Відні – її розцінено як образу. Крім того, лідери ЗУНР вбачали в українському студентському русі конкурентів, адже він не підпорядковувався уряду у Відні та був найбільш організованою і дієвою національною силою на окупованій Польщею території ЗУНР.

Ця негативна реакція на резолюцію виявилася в інформаційній дискредитації діяльності студентів та їхніх лідерів. Серед організаторів і виконавців були О. Назарук, С. Рудницький та ін. На думку Є. Коновальця, дискредитація уряду ЗУНР була спрямована не на знищення організованого студентського руху, а на підпорядкування¹⁴. Загалом за змістом – проти Січових стрільців та Є. Коновальця особисто. Хоча це не стало чимось новим для старшин – ще весною–влітку 1920 р. через намір очолити Українську стрілецьку бригаду в німецькому Яблонному вони також зіткнулися з дискредитацією на свою адресу.

Зі слів Є. Коновальця: «Ця кампанія велася без розбору засобів, із яких головними були: плянове словесне ширення тенденційних нісенітниць по еміграційних

¹⁰ Мартинець В. Від УВО до ОУН: спогади та матеріали до передісторії та історії українського організованого націоналізму. Вінніпег, 1949. С. 35.

¹¹ Лисяк П. Світ нечестивих. С. 350.

¹² З'їзд українського студентства Галичини. *Український вістник*. 1921. 7 липня. С. 1; Ковалюк Р. Український студентський рух на західних землях XIX–XX ст. Львів, 2001. С. 213.

¹³ Мартинець В. Від УВО до ОУН... С. 34–35.

¹⁴ Коновалець Є. Причинки до історії української революції. С. 51.

центрах, використання преси й висилання до краю численних листів до визначніших громадських діячів та до партійних установ за підписом др. Петрушевича, чи його урядовців (др. Підляшеський). Змістом кампанії галицького уряду був закид найвизначнішим членам Січового Стрілецтва, що вони просто польські агенти, які зовсім свідомо, а то й за гроші ведуть акцію проти галицького уряду»¹⁵.

Для того, щоб зупинити розгортання дискредитації, В. Кучабський, М. Матчак та Я. Чиж у день приїзду Є. Коновальця до Львова, 20 липня 1921 р., написали листа О. Назарукові, у якому прохали: «... безсторонньо з'ясувати нашу справу передусім перед Диктатурою, що від якогось часу завзялася нас “нищити” і надіємось, що Ваша інтервенція буде в силі розвіяти панічний страх Диктатури перед “СС-івською полонофільською інтригою”»¹⁶.

Осип Назарук написав статтю «Вічуючі діти. З приводу резолюції з'їзду українського студентства у Львові в днях 1–3 липня 1921 р.». 23 липня її опублікувала у Відні газета уряду ЗУНР «Український прапор». У ній автор віддає належне студентству за прагнення до самостійності та соборності України, але зауважує, що не їм вчити, як працювати над досягненням цього ідеалу. Вважає, що атмосфера, яка виникла після з'їзду й резолюції, – справа платних польських агентів, котрі використали студентів. Останній абзац адресований саме Січовим стрільцям: «А Вас, панове офіцери, коли й Ви берете участь в акції молоді як студенти, ніхто не уважає дітьми! І до Вас інакшу мірку приложив би кождий уряд, коли брали б Ви участь в такій акції. Ви ж військові. І німб Ваш, і повага Ваша існують так довго, поки Ви займаєтесь військовими справами, як це Ви найкраще бачили на Великій Україні. Тут годі говорити, що Ви може не присягали Галицькому Урядові. Бо присягала вся Галицька Земля, а Ви також її сини. Як дорослі люде, котрим стукнула трицятка літ, застановіться над тим, чи Вам ялося пхатися до молоді, яка буде оправдана, бо має дуже доброго свідка – свою молодість. А мужеський вік, то вже не молодість»¹⁷.

Цю статтю 17 серпня 1921 р. у Джерсі-Сіті (США) опублікувала українська газета «Свобода»¹⁸.

Євген Коновалець її сприйняв легко. Із цього приводу 4 серпня в листі до А. Мельника він писав: «Мушу при цій нагоді з приємністю сконстатувати, що ця їхня ... наскрізь провокативна робота не находила, а тепер тим менше находить який-небудь послух серед галицького громадянства»¹⁹. Впевнено пише, що їхнє становище міцне й буде зміцнюватись. Це стосується і статті О. Назарука, яка, на переконання Є. Коновальця, викликала тільки «великий несмак». Зазначає також, що стрілецьке середовище підтримало ініціативу А. Мельника розірвати відносини з О. Назаруком²⁰.

¹⁵ Коновалець Є. Причинки до історії української революції. С. 51.

¹⁶ Мартинець В. Від УВО до ОУН... С. 35.

¹⁷ Назарук О. Вічуючі діти. З приводу резолюції з'їзду українського студентства у Львові в днях 1–3 липня 1921 р. *Український прапор*. 1921. 23 липня. С. 2–3.

¹⁸ Назарук О. Вічуючі діти. З приводу резолюції з'їзду українського студентства у Львові в днях 1–3 липня 1921 р. *Свобода*. 1921. 17 серпня. С. 2–3.

¹⁹ Лист Євгена Коновальця до Андрія Мельника від 4 серпня 1921 р. *Андрій Мельник. 1890–1964. Спогади. Документи. Листування* / упоряд.: О. Кучерук, Ю. Черченко. Київ, 2011. С. 385.

²⁰ Там само.

На сторінках «Української правди» 13 серпня вийшла стаття С. Рудницького «Галичина та Соборна Україна». Автор акцентує увагу на хибних уявленнях Січових стрільців про соборність. Вибудовує цю тезу навколо листопадових боїв за Львів у 1918 р. і відмови стрільців приїхати на допомогу українським військовим силам у боротьбі за місто. Припускає, що якщо би прибув хоч один полк, то Львів вдалося би втримати. Не оминув увагою і створену на соборницьких ідейних засадах «Молоду Галичину». Хоча, на його думку, її засновники догодили ворогам. Далі акцентує увагу на культурній та політичній соборності, відзначаючи, що жоден великий народ Європи не досяг територіальної соборності²¹.

У цій ситуації Євгена Коновальця і старшин Січових стрільців підтримав журнал «Воля», який виходив у Відні під керівництвом Віктора Піснячевського. Видання дало можливість Січовим стрільцям і тим, хто поділяв їхні ідейні засади, публікувати статті, якими могли протидіяти дискредитації.

Зокрема, 20 серпня на сторінках «Волі» опубліковано «Отвертий лист» до редакції газети «Український прапор», який підписав КУМ. Текст написали В. Кучабський, М. Матчак та Я. Чиж. Це – лист-відповідь на статтю О. Назарука «Вічучі діти...», тобто діти, які провели віче. Автори зазначають: «А замітити тут годиться, що “вічучі діти”, котрі зібралися на З’їзді у своїй значній частині і по своєму віку і по своєму досвіді і по своєму знанні – зосвім не уступають тим “батькам родів”, до котрих себе причислює д-р Назарук, хоча ще досі іменують себе студентами. І коли візьме оце під свою увагу д-р Назарук, то признасть “вічучим дітям” стільки-ж само авторитету, скільки має який небуть партійний “батьків роду”... Вся полеміка д-ра Н. проти резолюції з’їзду є до тої міри слабка й нестійка і виказує таку подиву гідну непоінформованість, що навіть ... не варта була-б серйозної відповіді...»²².

Ще один інформаційний удар завдала газета Комуністичної партії Східної Галичини «Наша правда», яка виходила у Відні. 23 липня на першій сторінці надруковано статтю «Франція, Польща, Молода Галичина», де понад третина інформації стосується заснованої у Відні організації «Молода Галичина». Йдеться про неї як про нову силу українського національного руху, поряд із середовищами УНР та ЗУНР. На думку авторів статті, ця організація, будучи заснованою вихідцями з Галичини, прихильніше ставилась до середовища УНР й була опозиційно налаштована до диктатора й уряду ЗУНР. До засновників «Молодої Галичини» відносять Євгена Коновальця, Володимира Рудницького як колишнього працівника «Українського прапору» (мабуть, вони помилились і йдеться про Івана Рудницького), Петра Лисяка та Володимира Старосольського. У статті галицьким комуністам, робітникам і стрільцям нагадують, що Є. Коновалець, який «запровадив у Києві систему терору проти робітників, не може бути нічим іншим, як активним, дієвим контр-революціонером»²³.

У листі до А. Мельника від 4 серпня Є. Коновалець цю статтю в «Нашій правді» від 21 липня вважає корисною: «Вони самі популяризують нам і організацію, і

²¹ Рудницький С. Галичина та Соборна Україна. *Український прапор*. 1921. 13 серпня. С. 1–2.

²² Отвертий лист до Редакції «Українського прапора». *Воля*. Відень, 1921. Т. 3. Ч. 3–5. С. 158–159.

²³ Франція, Польща, Молода Галичина. *Наша правда*. 1921. 23 липня. С. 1.

роблять нам прислугу»²⁴. Листа Є. Коновалець закінчив словами: «Раджу кожному, хто хоче поправити нерви, приїздити до Гал. Тут дуже симпатична атмосфера і добрий ґрунт для праці»²⁵.

Не минула увагою «Наша правда» полеміку, яку розгорнув «Український прапор» щодо резолюцій Студентського з'їзду від 1–3 липня 1921 р. Погляд на неї представлений у статті «Соборна Україна і студенти», яка вийшла 23 серпня. Автори акцентують увагу на тому, що резолюція спричинила сварку «між диктатурою і націоналістичним студентством». Їм вона цікава, адже розкриває інтриги, які плетуться у Східній Галичині та за кордоном. У цьому контексті в загальних рисах у статті йдеться про погляд на тему «Соборної України», яку підняли студенти на з'їзді і як державні центри УНР та ЗУНР у майбутньому планують реалізувати. На цьому тлі виокремлюють позицію Є. Коновальця – «Молодої Галичини» – КУМ як єдиного середовища. Зокрема, нібито цитуючи Є. Коновальця як представника «Молодої Галичини», пишуть: «... він зовсім не має нічого спільного з франко-польською орієнтацією, а лише турбується про “Соборну Україну”». З огляду на те, що для кожної зі сторін відновлення Соборної України передбачає війну з більшовиками, автор закликає галицьких робітників і селян боротися з цими силами як контрреволюційними. Натомість буде створена соборна підрадянська Україна після пролетарської революції»²⁶.

Загалом, повернувшись до Львова, Є. Коновалець намагається зануритись в атмосферу суспільно-політичного життя окупованої поляками Галичини та зрозуміти, чи є можливості розвивати політичний проєкт «Молода Галичина» і зберегти Стрілецьку раду. Він усвідомлює, що відносини, запроваджені у Стрілецькій раді, порушилися – виникли певна недовіра і взаємні звинувачення.

Євгену Коновальцю 10–12 вересня 1921 р. вдалося провести останню Стрілецьку раду. Після неї у нього розвіялись ілюзії щодо можливості збереження організаційно Січових стрільців і продовження діяльності в нових політичних умовах – розвивати «Молоду Галичину». 14 вересня 1921 р. Є. Коновалець у листі до А. Мельника зазначив: «Можу вам вже сказати, що випало воно дуже млявим і марним. Недостача об'єднуючого моменту, відсутність конкретної праці, а далі багато різного рода і різних непорозумінь, сягаючих минувшини...»²⁷.

Детальніше про з'їзд він описав у наступному листі до А. Мельника від 15 вересня 1921 р. До основних причин, які свідчать про безперспективність подальшої організованої діяльності Січових стрільців, відносить: відсутність у Галичині відповідної роботи, яку могли би вони виконувати; заангажованість, особливо М. Матчака, В. Кучабського та Я. Чижа, у місцеву політику; нездатність стрільців, що перебувають у таборі в Александрівці-Куявському, перейти до нових форм організованої діяльності. Все-таки, щоби зберегти осередок останньої, сформували Раду чотирьох, яка мала би провести Стрілецький з'їзд у річницю бою під

²⁴ Лист Євгена Коновальця до Андрія Мельника від 4 серпня 1921 р. ... С. 386.

²⁵ Там само. С. 387.

²⁶ Соборна Україна і студенти. *Наша правда*. 1921. 27 серпня. С. 1.

²⁷ Кучерук О. Протокол засідання Стрілецької ради 10–12 вересня 1921. *Воєнна історія*. 2002. № 1. С. 136–137.

Мотовилівкою й обрати нову Стрілецьку раду. Також Є. Коновалець поінформував, що Рада чотирьох призначила А. Мельника їхнім закордонним представником²⁸.

У листі до А. Мельника від 21 вересня Є. Коновалець знову наголошує, що М. Матчак, В. Кучабський та Я. Чиж захопились своїми успіхами. Без них важко розвивати спільну справу²⁹. Проте не конкретизує, якої саме це стосується. Можна припустити, що йшлося про «Молоду Галичину».

Замах 25 вересня 1921 р. у Львові на львівського воєводу Казимира Грабовського у присутності Начальника Польщі Юзефа Пілсудського (Józef Piłsudski) призвів до арештів тих, на кого Євген Коновалець розраховував у розбудові «Молодої Галичини». На лаві підсудних опинилося 13 представників українського студентського руху, серед них В. Кучабський, М. Матчак та ін. Я. Чижу вдалося втекти за кордон. Після цього Є. Коновалець відмовився від задуму розвивати «Молоду Галичину», а приступив до розбудови Української військової організації.

Дещо згодом факт існування «Молодої Галичини» став предметом зацікавлення в середовищі закордонної групи Української народно-трудової партії у Відні. На її засіданні від 22 грудня 1922 р. С. Вітошинський повідомляв, що інтерес до «Молодої Галичини» пов'язаний із відношенням до неї членів партії І. Лисяка, Д. Левицького та Є. Коновальця. Зазначив: «В справі тій був вислуханий Др. Дмитро Левицький, а відтак давав пояснення Др. Володимир Бачинський, який заявив, що п. Коновалець, побачивши безцільність сеї акції, віддав свою особу на услуги трудової партії»³⁰.

Іван Рудницький вважав, що історична роль цієї організації в тому, що кожен її член у подальшій діяльності був «вірним усталеним тоді принципам: державницькій ідеології на базі Актів 22 січня, зокрема соборництва, не за фірмою і декларациєю, а своїм світоглядом, своєю душею і своєю дією»³¹.

Отже, цінним досвідом для Є. Коновальця перед тим, як очолити Українську військову організацію восени 1921 р., стала участь у створенні та розвитку громадсько-політичної організації «Молода Галичина». Це була його спроба в умовах поразки національної революції та конфронтації між державними центрами УНР і ЗУНР взяти участь в об'єднанні тих, хто мав бажання продовжувати боротьбу за українську державність на засадах «Соборницької державної ідеї».

REFERENCES

- Frantsiia, Polshcha, Moloda Halychyna. (1921, Lypen 23). *Nasha Pravda*, 1 [in Ukrainian].
- Kedryn, I. (1976). *Zhyttia, podii, liudy. Spomyuny i komentari*. New York [in Ukrainian].
- Khoma, I. (2016). *Yevhen Konovalets. Istoriia neskorenykh*. Kharkiv [in Ukrainian].
- Konovalets, Ye. (2002). *Prychynky do istorii ukrainskoi revoliutsii*. Lviv: Hromadske obiednannia «Nova khvyliia» [in Ukrainian].

²⁸ Лист Євгена Коновальця до Андрія Мельника від 15 вересня 1921 р. ... С. 389.

²⁹ Там само. С. 390–391.

³⁰ Протокол зборів закордонної групи Української народно-трудової партії у Відні. 22 грудня 1922 р. *Західно-Українська народна республіка 1918–1923. Документи і матеріали*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005. Т. 3, кн. 2. С. 550–551.

³¹ Кедрин І. Життя, події, люди. Спомини і коментарі. Нью-Йорк, 1976. С. 74.

Kovalchuk, M. (2010). *Na choli Sichovykh Striltsiv. Viiskovo-politychna diialnist Yevhena Konovaltsia v 1917–1921 rr.* Kyiv: Ukrainska vydavnycha spilka imeni Yu. Lypy [in Ukrainian].

Kovaliuk, R. (2001). *Ukrainskyi studentskyi rukh na zakhidnykh zemliakh XIX–XX st.* Lviv: I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

Kucheruk, O. (2002). Protokol zasidannia Striletskoi rady 10–12 veresnia 1921. *Voienna istoriia*, 1, 136–137 [in Ukrainian].

Lysiak, P. (1921, Zhovten 3). Sovit nechestyvykh. *Volia*, 9/10, 350 [in Ukrainian].

Lyst Yevhena Konovaltsia do Andriia Melnyka vid 4 serpnia 1921 r. (2011). In O. Kucheruk, Yu. Cherchenko (Comps.), *Andrii Melnyk. 1890–1964. Spohady. Dokumenty. Lystuvannia* (p. 385). Kyiv [in Ukrainian].

Martynets, V. (1949). *Vid UVO do OUN: spohady ta materiialy do peredistorii ta istorii ukrainskoho orhanizovanoho natsionalizmu.* Winnipeg [in Ukrainian].

Mudryi, V. (1999). *Zmahannia za ukrainskyi universytet v Halychyni.* Lviv; New York [in Ukrainian].

Nazaruk, O. (1921, Lypen 23). Vichuiuchi dity. Z pryvodu rezoliutsii ziizdu ukrainskoho studentstva u Lvovi v dniakh 1–3 lypnia 1921 r. *Ukrainskyi prapor*, 2–3 [in Ukrainian].

Nazaruk, O. (1921, Serpen 17). Vichuiuchi dity. Z pryvodu rezoliutsii ziizdu ukrainskoho studentstva u Lvovi v dniakh 1–3 lypnia 1921 r. *Svoboda*, 2–3 [in Ukrainian].

Otvertyi lyst do Redaktsii «Ukrainskoho prapora». (1921). *Volia*, 3 (3–5), 158–159 [in Ukrainian].

Protokol zboriv zakordonnoi hrupy Ukrainskoi narodno-trudovoi partii u Vidni 22 hrudnia 1922 r. (2005). In *Zakhidno-Ukrainska narodna respublika 1918–1923. Dokumenty i materialy* (Vol. 3, Pt. 2, pp. 550–551). Ivano-Frankivsk: Lileia-NV [in Ukrainian].

Rudnytskyi, S. (1921, Serpen 13). «Halychyna ta Soborna Ukraina». *Ukrainskyi prapor*, 1–2 [in Ukrainian].

Soborna Ukraina i studenty. (1921, Serpen 27). *Nasha pravda*, 1 [in Ukrainian].

Ziizd ukrainskoho studentstva Halychyny. (1921, Lypen 7), *Ukrainskyi vistnyk*, 1 [in Ukrainian].

Ivan KHOMA

PhD

*Associate Professor at the Department of History
Museum Studies and Cultural Heritage*

Lviv Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4607-7065>

e-mail: khomaivan@ukr.net

YEVHEN KONOVALETS AND THE «MOLODA HALYCHYNA»

The study deals with a little-known page of Yevhen Konovalts's activities, a colonel of the Army of the Ukrainian People's Republic, during May–September 1921, namely his attitude towards a socio-political organization «Moloda Halychyna» («Young

Halychyna»), the very existence of which is also little known. Thus, several unknown facts and sources have been introduced into scientific usage, confirming the existence of the «Young Halychyna» and Ye. Konovalets' attitude to it forced various Ukrainian political forces to closely monitor the development of this organization. The state center of the Western Ukrainian People's Republic in Vienna reacted most actively to the creation of the «Moloda Halychyna», whose representatives launched an intense information campaign against this organization in order to discredit. After all, by the middle of 1921, Ye. Konovalets colleagues, former Sich Riflemen officers, having revived the Ukrainian student movement, occupied a dominant position in the Ukrainian socio-political life of Lviv. Ye. Konovalets was convinced that the environment of the Western Ukrainian People's Republic by discrediting wants to conquer the Ukrainian student movement. One of the Ukrainian communist newspapers also drew attention to «Moloda Halychyna» and Ye. Konovalets. They despised the desire of the members of the organization to establish the unity of Ukrainian forces in exile. Ye. Konovalets believed that if communists write about them, then it is a good advertisement. It has been defined that Ye. Konovalets did not develop «Moloda Halychyna» in Lviv into a full-fledged socio-political force. After all, having understood the activities of his comrades Sich Riflemen, he came to the conclusion that they were absorbed by the student movement for the opening of a Ukrainian university in Lviv and the processes that unfolded around it. The assassination attempt on Lviv voivode K. Grabowski in Lviv on September 25, 1921, in the presence of the Chief of Poland J. Pilsudski, led to the arrest of the leaders of the student movement. After that, Ye. Konovalets began to build the Ukrainian military organization.

Keywords: Yevhen Konovalets, Moloda Halychyna, Ukrainian Youth Committee, Striletska rada.